

ВІДГУК
офіційного рецензента кандидата економічних наук, доцента
Козубової Наталії Вікторівни
на дисертаційну роботу Єрмакова Івана Олеговича
«Забезпечення економічної безпеки туристичної галузі
в умовах глобальних зрушень»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 24 Сфера обслуговування зі спеціальності 242 Туризм

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Актуальність даної дисертаційної роботи обумовлена необхідністю переосмислення традиційних підходів до забезпечення економічної безпеки туристичної сфери в умовах глобальних зрушень. Автор пропонує комплексне бачення цієї проблематики, поєднуючи інструменти стратегічного управління, ризик-менеджменту, цифрової трансформації та концепцію резилієнтності, що дозволяє розглядати економічну безпеку туристичної галузі як динамічну систему, здатну ефективно реагувати на сучасні виклики.

Важливою перевагою дослідження є його практична спрямованість. Запропоновані автором методичні підходи та практичні рекомендації орієнтовані на використання як суб'єктами туристичного бізнесу, так і органами державного управління та місцевого самоврядування під час формування політики розвитку туристичної сфери, що підвищує прикладну цінність отриманих результатів.

Отже, дисертаційна робота Єрмакова Івана Олеговича присвячена актуальній науковій проблемі, має вагоме теоретичне та практичне значення, відповідає сучасним тенденціям розвитку економічної науки та спрямована на вирішення важливих завдань забезпечення економічної безпеки туристичної галузі України в умовах глобальних зрушень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження Єрмакова Івана Олеговича виконано відповідно до пріоритетних напрямів науково-дослідної діяльності Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця та є складовою наукових досліджень, що проводяться на кафедрі підприємництва, торгівлі та туристичного бізнесу.

Наукові результати, представлені у дисертації, сформовано в межах виконання науково-дослідної роботи «Стратегія створення цифрової екосистеми споживання туристичних послуг на основі інтеграції фізичного та віртуального простору» (державний реєстраційний № 0123U104010, довідка № 87/2025 від 26.12.2025 р.). У рамках зазначеної тематики автором розроблено методичний

інструментарій оцінювання ризиків, що супроводжують процес цифрової трансформації туристичних послуг.

Крім того, окремі положення дисертації отримали розвиток під час виконання науково-дослідної роботи «Стратегування мережі цифрових туристичних послуг за участю індивідуальних суб'єктів туристичного ринку в умовах глобальних зрушень» (державний реєстраційний № 0124U003887, довідка № 84/2025 від 26.12.2025 р.). У межах цього дослідження здобувачем визначено чинники, які впливають на зміцнення економічної стійкості та адаптаційного потенціалу суб'єктів туристичного ринку в умовах трансформації зовнішнього середовища.

Таким чином, дисертаційна робота є логічним продовженням наукових досліджень, що виконуються в університеті, а її результати мають комплексний характер, поєднуючи фундаментальні теоретичні розробки з практично орієнтованими рішеннями, спрямованими на підвищення рівня економічної безпеки та конкурентоспроможності туристичної галузі України.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Зміст дисертаційної роботи свідчить про належний рівень наукової аргументованості сформульованих автором положень, висновків і практичних рекомендацій. Дослідження виконано відповідно до поставленої мети та визначених завдань, які послідовно реалізуються у всіх розділах роботи. Обрана логіка викладу матеріалу забезпечує взаємозв'язок між теоретичними положеннями, аналітичною частиною та практичними пропозиціями, що дозволило сформулювати цілісне бачення проблеми забезпечення економічної безпеки туристичної галузі в умовах глобальних зрушень.

Переконливість отриманих результатів забезпечується застосуванням комплексу взаємодоповнюючих методів наукового дослідження. Для досягнення поставленої мети автор використовує системний, процесний та функціональний підходи, методи аналізу й синтезу, наукового узагальнення, порівняльного та статистичного аналізу, класифікації, економіко-математичного моделювання, індикаторного оцінювання, експертних оцінок і сценарного аналізу. Поєднання зазначених методів є достатньо обґрунтованим, відповідає предмету дослідження та забезпечує комплексний аналіз процесів формування й забезпечення економічної безпеки туристичної галузі.

Позитивної оцінки заслуговує структура дисертаційної роботи, яка характеризується логічною послідовністю викладу матеріалу. У першому розділі автор досліджує теоретичні засади економічної безпеки туристичної галузі та розкриває сутність глобальних зрушень як чинників трансформації туристичного ринку (с. 30–67). У другому розділі здійснено комплексний аналіз сучасного стану розвитку туристичної галузі України, визначено основні тенденції її

функціонування та систематизовано ризики туристичної діяльності (с. 71–107). Третій розділ присвячено розробленню методичного підходу до оцінювання економічної безпеки туристичної галузі, формуванню системи інтегральних показників (с. 123–136), побудові сигнальної моделі оцінювання рівня економічної безпеки (с. 137–146), обґрунтуванню ролі резилієнтності як функціональної характеристики економічної безпеки (с. 147–149) та розробленню стратегічних напрямів забезпечення економічної безпеки туристичної галузі (с. 170–185). Така побудова дисертації свідчить про системність авторського підходу та забезпечує логічний взаємозв'язок між усіма етапами дослідження.

Достовірність сформульованих висновків підтверджується також широкою інформаційною базою дослідження. Автор використав нормативно-правові акти України та Європейського Союзу, матеріали міжнародних організацій, офіційну статистичну інформацію, результати наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних учених, що дозволило забезпечити комплексність аналізу та належний рівень доказовості отриманих результатів.

Отже, наукові положення, висновки та практичні рекомендації, представлені у дисертаційній роботі Єрмакова Івана Олеговича, характеризуються достатнім рівнем достовірності, наукової обґрунтованості та логічної послідовності. Використаний методологічний інструментарій, репрезентативна інформаційна база та комплексний характер проведеного дослідження дають підстави вважати отримані результати науково виваженими, а сформульовані висновки такими, що мають як теоретичне, так і практичне значення для подальшого розвитку досліджень у сфері економічної безпеки туристичної галузі.

Новизна наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційна робота Єрмакова Івана Олеговича містить результати, що характеризуються належним рівнем наукової новизни та роблять внесок у подальший розвиток теоретичних і методичних засад забезпечення економічної безпеки туристичної галузі в умовах сучасних глобальних трансформацій. Запропоновані автором положення мають комплексний характер і спрямовані на вдосконалення наукових підходів до оцінювання, управління та стратегічного забезпечення економічної безпеки туристичної сфери.

До найбільш вагомих результатів дослідження, що визначають його наукову новизну, належать такі.

Насамперед заслуговує на увагу удосконалення концептуальних засад забезпечення економічної безпеки туристичної галузі, які, на відміну від існуючих підходів, ґрунтуються на інтеграції процесів ідентифікації ризиків,

оцінювання рівня економічної безпеки, використання принципів резилієнтності та формування стратегічних управлінських рішень залежно від характеру сучасних безпекових викликів (с. 25–27, 170–185).

Важливим науковим результатом є удосконалення методичного підходу до оцінювання рівня економічної безпеки туристичної галузі, який базується на комплексному використанні індикаторного, порогового та сигнального підходів. Запропонований автором інструментарій дозволяє здійснювати інтегральне оцінювання рівня економічної безпеки та формувати інформаційну основу для прийняття управлінських рішень (с. 116–145).

Подальшого розвитку набули теоретико-методичні положення щодо дослідження ризиків туристичної діяльності, які передбачають їх системне трактування як сукупності факторів, здатних впливати на процес формування, просування та реалізації туристичного продукту. Науковою перевагою запропонованого підходу є розроблення багатокритеріальної класифікації ризиків за вісімнадцятьма класифікаційними ознаками, що сприяє більш повній їх ідентифікації та врахуванню у процесі забезпечення економічної безпеки туристичної галузі (с. 145–169).

Науковий інтерес становить також розвиток підходу до трактування резилієнтності як функціональної характеристики економічної безпеки туристичної галузі. Автор переконливо обґрунтовує її роль як здатності туристичної системи адаптуватися до негативного впливу зовнішніх чинників, підтримувати стійкість функціонування та забезпечувати відновлення в умовах кризових явищ (с. 147–149).

Окремо слід відзначити подальший розвиток науково-практичних положень щодо формування стратегічних напрямів забезпечення економічної безпеки туристичної галузі, які передбачають інтеграцію цифрових технологій, сценарного планування, сигнального моніторингу та диференційованого вибору управлінських рішень відповідно до визначеного рівня економічної безпеки (с. 170–185).

Запропоновані автором результати характеризуються науковою обґрунтованістю, логічною завершеністю та мають перспективи подальшого використання як у наукових дослідженнях, так і в практиці управління розвитком туристичної галузі.

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Результати дисертаційного дослідження Єрмакова Івана Олеговича отримали належну апробацію та достатньо повно висвітлені у наукових публікаціях автора. Основні теоретичні положення, методичні розробки та практичні рекомендації оприлюднено у 12 наукових працях, серед яких 4 статті,

опубліковані у фахових наукових виданнях України, 1 апробаційна публікація та 7 тез доповідей у матеріалах міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Зіставлення змісту дисертації з науковими працями автора дає підстави констатувати, що отримані наукові результати знайшли належне відображення у публікаціях. Основні положення дисертаційної роботи, висновки та рекомендації відповідають змісту оприлюднених праць, що підтверджує їх послідовність, наукову завершеність та достатній рівень апробації.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження

Практична значущість дисертаційної роботи підтверджується впровадженням окремих наукових розробок автора у діяльність підприємств туристичної галузі. Запропоновані у дослідженні методичні підходи та практичні рекомендації були використані АТ «Готель «Харків» під час удосконалення системи стратегічного управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємства, з урахуванням специфіки його функціонування та сучасних тенденцій відновлення туристичних потоків (довідка № 38-018/1 від 18.12.2024 р.).

Практичне застосування результатів дисертації підтверджується також їх використанням у діяльності ТОВ «Аркада», де окремі положення дослідження впроваджено з метою вдосконалення інформаційної безпеки як важливого елемента системи управління ризиками на всіх етапах створення та реалізації туристичного продукту (довідка № 44-к від 29.09.2023 р.).

Наявність документально підтверджених результатів впровадження свідчить про практичну спрямованість дисертаційного дослідження та можливість використання запропонованих автором науково-методичних розробок у діяльності підприємств туристичної сфери. Запропоновані рекомендації можуть бути застосовані для підвищення ефективності управління економічною безпекою, удосконалення процесів прийняття управлінських рішень і зміцнення конкурентних позицій суб'єктів туристичного ринку в умовах сучасних соціально-економічних викликів.

Академічна доброчесність

Під час аналізу дисертаційної роботи Єрмакова Івана Олеговича не виявлено ознак порушення принципів академічної доброчесності. Дослідження має самостійний характер, а його зміст свідчить про належний рівень наукової культури автора та дотримання вимог чинного законодавства щодо охорони прав інтелектуальної власності.

У дисертації коректно оформлено бібліографічні посилання на використані наукові праці, нормативно-правові документи, статистичні матеріали та інші

інформаційні джерела. Використання результатів досліджень вітчизняних і зарубіжних учених здійснено з дотриманням вимог академічного цитування, що забезпечує належний рівень наукової етики та прозорості проведеного дослідження.

Результати перевірки рукопису із застосуванням спеціалізованих програмних засобів не засвідчили фактів академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації або фальсифікації наукових результатів. Це дає підстави зробити висновок, що дисертаційна робота відповідає загальновизнаним принципам академічної доброчесності, а наведені в ній результати є авторськими та отримані здобувачем самостійно.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Дисертаційна робота Єрмакова І.О. заслуговує на високу оцінку, в той же час необхідно зупинитися на деяких дискусійних положеннях щодо змісту.

1. Автор аналізує функціонування туристичної галузі та її суб'єктів (с. 71-93), але не обґрунтовує взаємозв'язок економічної безпеки туристичної галузі з розвитком малого та середнього підприємництва у сфері туризму, але саме такі суб'єкти найбільш чутливі до глобальних кризових процесів.

2. Під час аналізу міжнародного досвіду (с. 100-111) доцільно було б більш детально розкрити можливості адаптації європейських моделей управління економічною безпекою до умов післявоєнного відновлення України.

3. Заслуговує на увагу можливість розширення рекомендацій щодо використання запропонованого методичного підходу органами місцевого самоврядування під час формування регіональних програм розвитку туризму (с. 170-185).

4. У дисертації запропоновано стратегічні напрями забезпечення економічної безпеки туристичної галузі (с. 170–185), однак недостатньо уваги приділено питанням моніторингу ефективності їх реалізації. Предметом подальших досліджень може стати система критеріїв або ключових показників результативності (KPI), яка б дозволила оцінювати ефективність упровадження запропонованих стратегічних заходів у середньо- та довгостроковій перспективі.

5. Автором сформовано методичний підхід до оцінювання економічної безпеки туристичної галузі (с. 123–146), однак у роботі майже не розглянуто питання чутливості запропонованої моделі до зміни вхідних показників. Проведення аналізу чутливості або сценарного тестування дало б змогу оцінити стійкість отриманих результатів за різних варіантів розвитку зовнішнього середовища та підвищило б практичну надійність запропонованого методичного інструментарію.

Зазначені зауваження мають конструктивний характер і не впливають на загальний висновок щодо високого наукового рівня роботи.

Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна робота Єрмакова Івана Олеговича на тему «Забезпечення економічної безпеки туристичної галузі в умовах глобальних зрушень» є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що мають важливе теоретичне та практичне значення для розвитку спеціальності 242 Туризм. Робота характеризується актуальністю обраної теми, ґрунтовною методологічною базою, логічною структурою, належним рівнем наукової новизни та практичною спрямованістю. У дисертації успішно вирішено актуальне наукове завдання, пов'язане з розвитком теоретико-методичних засад і розробленням практичних рекомендацій щодо забезпечення економічної безпеки туристичної галузі України в умовах глобальних зрушень.

Дисертаційна робота Єрмакова Івана Олеговича за своїм змістом відповідає спеціальності 242 Туризм, галузі знань 24 Сфера обслуговування, вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40, а також Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор, Єрмаков Іван Олегович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 242 Туризм галузі знань 24 Сфера обслуговування.

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва, торгівлі
Харківського національного
економічного університету
імені Семена Кузнеця

Наталія КОЗУБОВА

Підпис засвідчую:

Вчений секретар
Харківського національного
економічного університету
імені Семена Кузнеця

Оксана ПИСАРЧУК